
Поштовани Градоначелнице Града Ниша, поштовани ректоре Универзитета у Нишу, уважени даме и господо организатори и учесници двадесет и четвртог по реду научног скупа „Ниш и Византија“, даме и господо професори и студенти, драги гости, драги пријатељи,

Као што је познато, Први васељенски сабор одржан је 325. године у Никеји, на иницијативу Светог цара Константина. Ово место се данас зове Изник и налази се у малоазијском делу Турске на око 100км ваздушном линијом од Цариграда, што је погодно одржавању Сабора.

Главни повод за одржавање Првог васељенског сабора је била аријанска јерес. Узрочник ове јереси био је Арије, учени александријски свештеник, родом из Киренаике у данашњој Либији. Он је вероватно завршио александријску школу, али се, по свему судећи, школовао и у Антиохији код познатог богослова Лукијана. Важно је истаћи да се већ у сукобу између патријарха Петра Александријског и епископа Мелитија Ликопољског, 306. године и касније, испољила Аријева склоност ка крајностима. Живећи аскетски прилично строго, Арије је стао на страну властољубивог Мелитија, који се односио престрого према „палима у вери“, дакле, онима који су се одрекли Христа у време претходног гоњења хришћана. Ипак, за време краткотрајног столовања патријарха Св. Ахиле Александријског (312-313) Арије је молио да се врати у окриље Цркве, што му је и допуштено. Недуго затим, компликације су настале када је Св. Александар био изабран за новог александријског патријарха, пошто се Арије надао да ће изабрати њега.

Повод за јерес било је тумачење стиха из Прича Соломонових (8, 22): „Господ ме је имао у почетку путева Својих“. Проблем је био у томе што у старогрчком преводу Септуагинте уместо глагола „имао“, како пише у оригиналном јеврејском тексту, пише „створио“, што је не мала грешка. Епископи Египта су затражили од патријарха Александра да им протумачи овај стих у духу Св. Предања. Међутим, тада је реаговао Арије и почео да намеће своје тумачење. Он је иначе био присталица аристотелове философије, али и под снажним утицајем неоплатонизма. Као и много пута касније у историји, стављање начела јелинске паганске философије изнад библијског учења изродило је јерес. Аристотеловски принцип да је Бог Један и Апсолутан одвео је безумног Арија у крајност да Бог не може имати Сина равног Себи. Он је истицао да Бог као Апсолутан не може доћи у непосредни контакт са материјалним светом, па га није створио

директно, већ преко свога Сина. За Арија је Син први и најсавршенији створ кроз кога је Бог створио све остало. Дакле, Син је створен у времену из небића и није савечан Богу Оцу. Бог, тако, није увек био Отац, већ је то постао рођењем Сина. Такође, будући да је Син створење, тврдио је Арије, не може бити исте суштине као Бог Отац.

Арија је прво оптужио за јерес александријски свештеник Колут, а затим и сâм Александријски патријарх Александар. Он је назвао аријанце „порфиријанима“, по неоплатоничарском философу Порфирију. Сазван је и локални сабор у Александрији 318. или 323. године на коме је Арије осуђен, па због тога он бежи на Исток. Цар Константин је претходно покушао да помири завађене стране шаљући епископа Осију Кордовског да их смири, међутим у томе није успео, јер се јерес драстично проширила. После осуде, Арије налази уточиште код свог пријатеља Јевсевија Никомидијског. У мају 325. године цар Константин сазива сабор у Nikeји. Учествовало је око 300 епископа, а по традицији се узима број 318, по броју слугу праоца Авраама.

Први васељенски сабор у Nikeји је донео *Исповедање вере* од 8 чланова, затим 20 канона и разрешио је поменути Мелитијев раскол, као и питање око датума празновања Васкрса, тј. Пасхе. *Исповедање* је уствари био делимично прерађени символ вере Кесаријске цркве у Палестини, кога је предложио еп. Јевсевије Кесаријски. Допуњен је са кључним богословско-догматским термином „једносуштан“ (ὁμοούσιος), који најпрецизније описује однос Бога Сина са Богом Оцем – дакле, да је Бог Син исте природе (или суштине) са Богом Оцем. Према томе, Бог Син је савечан и раван Богу Оцу.

Иако је антиаријанска странка на овом Сабору однела победу, а сâм Арије затим неславно завршио, аријанство је правило велике проблеме Цркви све до Другог васељенског сабора у Цариграду 381. године. Што се тиче готских народа, код њих је аријанство преживело до 8. века, а одрази аријанизма постоје и данас у појединим протестантским сектама.

На крају, морамо нагласити огромну важност Првог васељенског сабора у Nikeји. У прилог томе говори чињеница да су се сви наредни Васељенски сабори позивали на веру никејских отаца, да су је бранили, а многи су, чак, и пострадали за њу.

Призивајући Божији благослов на све вас желим свим учесницима научног симпозиона „Ниш и Византија“ много успеха у даљем раду, а нашим драгим гостима срдачну добродошлицу. Хвала!

*Високопреосвећени Митрополит нишки
Господин Арсеније (Главчић),
Поздравни говор и благослов
на отварању симпозијума Ниш и Византија XXIII*